

**НОВГОРОД-СІВЕРСЬКЕ ДУХОВНЕ
УЧИЛИЩЕ ЗА МАТЕРІАЛАМИ ДУХОВНОЇ
ПЕРІОДИКИ ЧЕРНІГІВЩИНИ
(ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ – ПОЧАТОК ХХ ст.)**

У статті йдеться про історію Новгород-Сіверського духовного училища у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. за даними епархіальної преси Чернігівщини.

Ключові слова: Чернігівська епархія, училище, ученя, округ.

Публікації періодичних видань Чернігівської епархії другої половини ХІХ – початку ХХ ст. – «Черниговских епархиальных известий», «Веры и жизни», «Черниговского церковно-общественного вестника» – дають змогу прослідкувати історію духовних навчальних закладів Чернігівщини у період з 1861 по 1917 рр., а саме: Чернігівської духовної семінарії, Чернігівського епархіального жіночого училища, Чернігівського, Новгород-Сіверського та Стародубського духовних чоловічих училищ, початкових народних училищ та церковно-приходських шкіл.

Так, матеріали даних епархіальних видань дозволяють відновити окремі сторінки історії Новгород-Сіверського духовного училища, яке постало у 1818 р. після реформування духовної освіти на початку ХІХ ст. Публікації духовних видань особливо цінні тим, що, вочевидь, не зберігся архів Новгород-Сіверського духовного училища, а, відтак, матеріали епархіальної преси залишаються актуальними. Їх потрібно залучати для висвітлення різних аспектів діяльності даного освітнього закладу.

Відомості з історії Новгород-Сіверського училища у епархіальних часописах і газетах представлені наступними матеріалами: щорічними списками учнів, окремими відомостями з оцінками по навчальним предметам, щорічними фінансовими звітами, звітами з навчальної частини, списками викладачів і службовців, журналами з'їздів духівництва Новгород-Сіверського училищного округу. Дані публікації дозволяють розкрити наступні питання з минулої освіти закладу: освітній і виховний процеси, побут, викладацький склад, матеріальне забезпечення, господарський аспект. В училищі могли навчатися діти не тільки церковнослужбовців, а й світських осіб.

Навчальний заклад розташовувався на території Новгород-Сіверського Спасо-Преображенського чоловічого монастиря. На рік тут навчалось 100–130 учнів (30 учнів – на повному забезпеченні, по 72 крб. на кожного за рік; 30 учнів – на неповному утриманні) [1, с. 99–102]. Діяло 5 класів (перший – підготовчий), викладалося богослужіння, катехізис, географія, грецька і латинська мови, арифметика, російська мова, історія. Проти ледащих і «нравственно» зіпсованих учнів застосовувати, переважно, дії морального впливу, інколи – позбавлення обіду, поставлення на коліна. Кращим у навчанні купляли і дарували книги. Учні, у переважній більшості, знімали квартири [2, с. 147–148, 151].

У 70-х рр. ХІХ ст. навчальний заклад очолював В. Виноградський. З 1883 до 1914 рр. наглядачем училища був О. Троїцький, у 1917 р. – протоієрей В. Дмитриєвський [3, с. 4].

З 1900 р. на сторінках епархіального видання почали друкувати списки викладачів і службовців Новгород-Сіверського духовного училища з біографічними відомостями. Так, на той час наглядачем училища був статський радник О. Троїцький, його помічником – надвірний радник О. Петровський, викладачами працювали: вчитель російської і церковно-слов'янської мови І. Борисоглібський; вчитель російської і церковно-слов'янської мови В. Терлецький; вчитель грецької мови надвірний радник І. Боден-Беляцький; вчитель латинської мови статський радник О. Прилежаєв; вчитель географії і арифметики, статський радник М. Зеньков; вчитель підготовчого класу, студент семінарії І. Гойденко; вчитель церковного співу Я. Петров; лікар, колезький радник І. Жадкевич; фельдшер М. Баглаєв. Було і 2 надзирателя [4, с. 416–419].

Щороку на утримання училища і учнів надавалося 5–7 тис. руб.; з часом дана сума збільшилася і сягнула 12–13 тис. руб. Кошти, що надходили на утримання училища, збиралися з церков Новгород-Сіверського училищного округу, до складу якого входили Новгород-Сіверський, Глухівський, Кролевецький, частково Сосницький повіти [5, с. 129].

Серед основних проблем функціонування училища слід назвати часті хвороби учнів (через відсутність належних санітарно-гігієнічних умов), відсутність пристосованих приміщень, частину яких навчальний заклад винаймав у монастиря. Внаслідок слабкої матеріальної бази у 1879 р. постало питання про його реорганізацію і переведення до Стародуба [6, с. 177–189].

У 1887 р. Св. Синод прийняв рішення про перебудову корпусів духовного училища. 1892 року Кролевецька міська управа запропонувала депутатам епархіального з'їзду, у випадку переведення училища до Кролевця, подарувати землю і надати грошову субсидію на будівництво нових корпусів. У 1893 р. Св. Синод прийняв рішення про будівництво нового корпусу для навчального закладу на території Новгород-Сіверського. З 1894 р. почалося збирання додаткових коштів з церков Новгород-Сіверського училищного округу (щороку по 20 руб. з кожної церкви). У 1896 р. Новгород-Сіверська міська дума подарувала ділянку землі у місті. За попередніми розрахунками на будівництво потрібно було 60 тис. руб. Збір коштів затягувався. Відомо, що у вже січні 1911 р. ця сума складала 179 тис. руб. Питання подальшого їх використання потребує окремого дослідження [7, с. 188–189].

У 1918 р. в училищі планували святкувати 100-річчя від дня його заснування. Вочевидь, готувалося видання збірника матеріалів з історії навчального закладу, але через події Першої світової війни, революційні зміни і громадянську війну цього не відбулося [8, с. 1].

Подаємо список найбільш відомих випускників Нов-

город-Сіверського духовного училища:

Ісаак Мазепа – український політичний, державний діяч, керівник уряду УНР періоду Директорії;

Петро Смолічев – український археолог, історик, краєзнавець;

Микола Кибальчич – винахідник;

Олексій Грищенко – художник, графік, мистецтвознавець, мемуарист;

Гаврило Пясецький – дворянин, історик, педагог, статський радник, член Орловської вченої архівної комісії;

Олександр Липський – дійсний статський радник, керував «Домом призрения» у Санкт-Петербурзі;

архієпископ Феодосій (Микола Феодосієв) – архієпископ Віленський і Лідський (до 1939 р.).

Таким чином, матеріали духовних видань Чернігівської єпархії, які виходили у другій половині XIX – на початку XX ст., дозволяють відновити окремі сторінки історії Новгород-Сіверського духовного училища в даний історичний період.

ПОСИЛАННЯ

1. Отчет о приходе, расходе и остатке сумм епархиального ведомства по Новгород-Северскому духовному училищу за 1877 год // Черниговские епархиальные известия (далі – ЧЕИ). – 1879. – № 6. – Часть официальная. – С. 99–102.

2. Журнал съезда духовенства Новгород-Северского училищного округа // ЧЕИ. – 1869. – № 2. – Часть официальная. – С. 147–153.

3. Некролог А.В. Троицкого // Черниговский церковно-общественный вестник. – 1915. – № 2. – С. 4; 1917. – 10 січня. – С. 4.

4. Список служащих в Новгород-Северском духовном училище за 1899–1900 учебный год // ЧЕИ. – 1900. – № 17. – Часть официальная. – С. 416–419.

5. Журнал съезда депутатов духовенства Новгород-Северского училищного округа // ЧЕИ. – 1880. – № 10. – Часть официальная. – С. 129.

6. Разные известия по епархии // ЧЕИ. – 1880. – № 15–16. – Часть официальная. – С. 177–189, 191.

7. Акт временного ревизионного комитета по Новгород-Северскому духовному училищу // ЧЕИ. – 1908. – № 6. – Часть официальная. – С. 188–189.

8. Объявление // Черниговский вестник. – 1917. – № 5. – С. 1.

Блакитний М.М. Новгород-Северское духовное училище по материалам духовной периодики Черниговщины (вторая половина XIX – начало XX вв.)

В статье говорится об истории Новгород-Северского духовного училища во второй половине XIX – в начале XX вв. по материалам епархиальной прессы Черниговщины.

Ключевые слова: Черниговская епархия, училище, ученик, округ.

Blakitny M.M. Novhorod-Siverskyi religious school on the materials of the spiritual periodicals of Chernihiv region (the second half of the XIX - the beginning of the XX centuries)

The article talks about the history of the Novhorod-Siverskyi religious school in the second half of the XIX - at the beginning of the XX centuries on the materials of the diocesan press of Chernihiv region.

Key words: Chernihiv diocese, school, student, district.

05.02.2019 р.

УДК 94(477):908

Н.В. Міллер

Т.М. Рязанова

ТАЄМНИЦІ РОДИНИ МУРАШКІВ, АБО ХТО РОБИВ ІКОНОСТАСИ ДЛЯ ВОРОНІЗЬКИХ ЦЕРКОВ?

Робота написана до 175-річчя від дня народження відомого художника, педагога, засновника Київської рисувальної школи – Миколи Івановича Мурашка. У статті розглядаються деякі родинні таємниці відомих митців Мурашків, подаються нові матеріали щодо проживання сім'ї Мурашків у містечку Воронеж (колишнього Глухівського повіту).

Ключові слова: Л.І. Леонтєва, М.І. Мурашко, О.І. Мурашко, О.О. Мурашко, художник, іконописець, родина Мурашків, Воронеж, Покровська церква, Власкови, Бардакови.

Розвиток українського художнього мистецтва, його історію не можна уявити без творчості цілої плеяди видатних майстрів пензля, серед яких чільне місце посідає родина живописців Мурашків. Вихідцями з неї є: Олександр Олександрович Мурашко (07.09.(н. ст.)1875–14.06.1919), визначний український живописець, педагог, громадський діяч; Микола Іванович Мурашко (20.05.(н. ст.)1844–22.09.(н. ст.)1909) – художник, педагог, мистецтвознавець, критик та історик мистецтва, фундатор першої національної художньої школи; Олександр Іванович Мурашко (1833(?)–1910) – знаний іконописець, майстер іконостасів, різьбяр по дереву, чий іконостас становлять самобутнє явище сакрального мистецтва України другої половини XIX – початку XX ст.

Актуальність роботи вбачаємо у важливості розширення краєзнавчих досліджень, вивченні історії рідного краю та його непересічних особистостей, до яких і належить родина художників Мурашків. Новизна статті полягає в тому, що вперше досліджуються зв'язки відомих митців із містечком Воронежем колишнього Глухівського повіту (нині Шосткинський район Сумської області). Наразі залишається зовсім невивченим глухівський період проживання родини. Ані місця, де мешкали Мурашки (хоча одна з вулиць Глухова нещодавно названа їхнім ім'ям) і де знаходилась їхня іконописна майстерня, ані парафії, до якої належала родина, донині не встановлено. Жодна краєзнавча стаття попередніх років [1; 2; 3; 4; 5] не дає відповіді на поставлені запитання. Автори просто констатують факт, що Микола Мурашко народився у Глухові в родині різьб'яра іконостасів; у ньому і пройшло його дитинство. Насправді, у життєписі цієї родини існує багато білих плям. Поштовхом до проведення дослідження стали деякі відомості з сімейних таємниць родини Мурашків, які знайомі, гадаємо, тільки краєзнавцям Воронежа. Отже, метою нашої роботи є вивчення біографій представників родини Мурашків – відомих художників, іконописців, фундаторів української мистецької школи, та дослідження фактів їхнього проживання у Воронежі й родинних і дружніх зв'язків із деякими вороніжцями.

Відомий виходець із Воронежа, вчений, етнограф, археолог і краєзнавець Іван Спиридонович Абрамов (1874–